

กระชายดำ

- ชื่อสมุนไพร** กระชายดำ (KRA-CHAI-DAM)
- ชื่อวิทยาศาสตร์** *Kaempferia parviflora* Wallich. ex Baker. **ชื่อวงศ์** Zingiberaceae
- ชื่ออื่น** ชิงทราย (มหาสารคาม), กะแอน ระแอน ว่านกันบัง ว่านกำบัง ว่านกำบังภัย ว่านจิ้งจก ว่านพญานกยูง (ภาคเหนือ)
- ลักษณะทางพฤกษศาสตร์**

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูงประมาณ 20-30 เซนติเมตร
หัว/เหง้า เป็นเหง้าใต้ดินอ้วนป้อมและแตกแขนงเป็นหัวด้านข้าง เนื้อใบมีสีม่วงเข้มเกือบดำ
ใบ เป็นใบเดี่ยวเรียงสลับในระนาบเดียว มีน้ำมันหอมระเหย กาบใบสั้นอวบหนา 2 อัน สีแดงเรื่ออัดกันไม่แน่น แผ่นใบรูปไข่กลับหรือรูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 7-12 เซนติเมตร ยาว 7-20 เซนติเมตร ปลายใบติ่งแหลม ขอบใบเรียบ แผ่นใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างสีเขียวอมเทา มีขนกลุ่ม

ดอก เป็นช่อดอกเป็นเชิงลดเกิดที่ปลายยอดลำต้นเทียม ใบประดับช่อดอกเป็นกาบหุ้มโคนก้านช่อดอก ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรด้านข้างกลีบเกลี้ยงยาว 4 เซนติเมตร กลีบของดอกที่มีขนาดใหญ่ ด้านล่างเป็นกลีบข้าง 2 กลีบ มีขนาดเล็กกว่ากลีบปากสีขาว
- ส่วนที่ใช้ทำยา**

หัว เหง้า
- สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา**

หัว เหง้า กระชายดำเป็นว่านที่มีสรรพคุณแก้โรคบิด ปวดท้อง ลมป่วงทุกชนิด โดยใช้หัวว่านฝนผสมกับเหล้าโรง ถ้าปนเป็นผงทั้งหัวและต้นผสมด้วยน้ำผึ้งปั้นเป็นเม็ด ลูกกลอน เป็นยาอายุวัฒนะ บำรุงกำลัง บำรุงทางเพศ ขับลม และแก้ปวดท้อง
- รายงานการวิจัยปัจจุบัน**

จากการศึกษาในปัจจุบันพบว่า กระชายดำมีฤทธิ์ต้านการอักเสบ และต้านเชื้อจุลินทรีย์ บำรุงหัวใจ แก้อาการปวดท้อง จุกเสียด ท้องเดิน และขับปัสสาวะ

การศึกษาผลของกระชายดำที่มีต่อพฤติกรรมทางเพศในหนูขาวเพศผู้ พบว่า สารสกัดกระชายดำขนาด 60 มิลลิกรัม/กิโลกรัม มีผลต่อการเพิ่มของน้ำหนักอวัยวะและขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของท่อ seminiferous tubule อย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่ส่งผลต่อระดับความหนาแน่นของสเปิร์ม ฮอโรโมนเพศชายในเลือด (serum testosterone and androstenedione) และพฤติกรรมทางเพศ ในรากกระชายดำมีสารคาร์ดาโมนิน (cardamomin) และ แอลไพเนติน (alpinetin) ที่ออกฤทธิ์คล้ายการหดตัวของผนังหลอดเลือดซึ่งอยู่ในกลุ่มยารักษาโรคความตายด้าน

8. สารสำคัญ

สารที่พบในเหง้ากระชายดำ ได้แก่ borneol, sylvestrene ซึ่งแสดงฤทธิ์ต้านจุลชีพและสาร 5,7-dimethoxyflavone ซึ่งแสดงฤทธิ์ต้านอักเสบ นอกจากนี้ รายงานใหม่ล่าสุดพบสารพวก flavonoids 9 ชนิด เช่น สาร 5,7,4'-trimethoxyflavone, 5,7,3',4'-tetramethoxyflavone และ 3,5,7,4'-tetramethoxy-flavone เป็นต้น

9. แหล่งกำเนิดและการกระจายพันธุ์

กระชายดำจะพบบริเวณในป่าภูเขาของประเทศไทย ส่วนใหญ่พบที่ จังหวัดเพชรบูรณ์ เลย พิษณุโลก น่าน เชียงใหม่ เชียงราย กาญจนบุรี และตาก

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ พื้นที่สูงเชิงเขา น้ำไม่ท่วมขัง กระชายดำขึ้นได้ดีอากาศค่อนข้างเย็น
- ภาค ทุกภาคของประเทศไทย
- จังหวัด เพชรบูรณ์ พิษณุโลก เลย ปราจีนบุรี น่าน เชียงใหม่ เชียงราย กาญจนบุรี ตาก

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา กระชายดำ (ดำแท้) มีใบเขียวเข้ม สายพันธุ์จากชาวเขาเผ่าม้ง ใบจะมีสีม่วงขึ้นมาเห็นได้ชัด
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร ไม่นิยมทำอาหาร

12. การขยายพันธุ์

กระชายดำจะขยายพันธุ์โดยการใช้เหง้าเหมือนกระชายเหลือง หรือกระชายแดงทั่วไป เมื่อได้พันธุ์กระชายดำมาแล้ว ควรแช่น้ำยาฆ่าเชื้อรา ประมาณ 30 นาที ป้องกันเชื้อราที่จะขึ้นกับหัวพันธุ์กระชายดำต่อไป

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก กระชายดำนิยมปลูกในช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน ในช่วงต้นฤดูฝน เพราะกระชายดำต้องการฝนในระยะเจริญเติบโต
- การเตรียมดิน กระชายดำนิยมปลูกเป็นแปลงใหญ่ การเตรียมดินโดยการไถตะแล้วไถแปรอีกครั้งแล้วพรวนดิน กำจัดวัชพืชออก แล้วใส่ปุ๋ยดอก หรือปุ๋ยหมักก็ได้ ถ้าเป็นดินเหนียวผสมขี้เถ้าแกลบ เพื่อให้ดินร่วนซุยแล้วพรวนให้ดินผสมกับปุ๋ยอีกครั้ง และไถยกร่องเพื่อทำการระบายน้ำไม่ให้น้ำท่วมขัง (ถ้าจะปลูกติดต่อกันควรตากดินไว้สัก 4 – 5 วันก่อนทำการปลูก)
- วิธีการปลูก เมื่อเตรียมดินเรียบร้อยแล้วให้ผสมปุ๋ยดอกกับปุ๋ยหมักแล้วพรวนจนร่วนซุย แล้วนำเหง้ากระชายดำไปฝังกลบดินเล็กน้อยเป็นแถว ระยะต้น 20 เซนติเมตร ระยะแถว 30 เซนติเมตร เพื่อสะดวกในการกำจัดวัชพืช ใช้ฟางหรือหญ้าแห้งคลุมให้เรียบร้อยแล้วรดน้ำให้ชุ่ม โดยประมาณ 1 – 2 สัปดาห์ กระชายดำจะงอกหน่อออกมา

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- **การให้ปุ๋ย** เมื่อเตรียมดินควรใส่ปุ๋ยคอก เช่น มูลไก่ มูลโค หรือปุ๋ยหมักที่ผสมดินปลูก และไม่ควรรใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ทำให้คุณภาพของกระชายดำเปลี่ยนไป
- **การให้น้ำ** กระชายดำต้องการน้ำในระยะแรก แต่ถ้าฝนตกตามฤดูกาลก็ไม่ต้องรดน้ำ จะรดเมื่อฝนทิ้งช่วงเท่านั้น
- **การกำจัดวัชพืช** เมื่อกระชายดำอายุประมาณ 30 วัน ทำการกำจัดวัชพืชพร้อมกับพรวนดินไปด้วย โดยการหมกโคนต้น เพื่อไม่ให้ล้มและควรปลูกซ่อม
- **การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู** กระชายดำมีโรคและแมลงกัดกินใบ ไม่ควรรใช้สารเคมี ควรฉีดด้วยสารสะเดา หรือชีวภาพ เพราะถ้าใช้สารเคมีจะมีการสะสมในหัวของกระชายดำได้ จึงไม่ควรใช้

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- **ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว** เมื่อกระชายดำอายุ 10 – 12 เดือน สังเกตใบของกระชายดำจะเริ่มเหลือง และแห้งลง จึงทำการเก็บเกี่ยวได้ ส่วนมากจะอยู่ในช่วงเดือนธันวาคม – มกราคม จะได้กระชายดำคุณภาพดี
- **วิธีการเก็บเกี่ยว** การเก็บเกี่ยวกระชายดำ โดยการใช้แรงงานคนในการขุด พยายามอย่าให้เป็นแผลที่เกิดจากการขุด เพราะจะเกิดเชื้อราได้ กระชายดำนิยมใช้แต่หัวแห้ง พอขุดเสร็จก็ตัดรากออกทิ้ง
- **การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว** เมื่อขุดกระชายดำมาแล้ว ควรจะเก็บไว้ในภาชนะที่โปร่ง เช่น เข่ง ตะกร้าหรือกระสอบ และเมื่อจะใช้งานนำกระชายดำมาล้างให้สะอาดแล้วผึ่งลมให้แห้ง แล้วทำการหั่นตากแดดสัก 2 – 3 วัน หรือนำไปอบให้แห้งสนิทอีกครั้ง
- **การบรรจุและการเก็บรักษา** เมื่อกระชายดำแห้งสนิทแล้ว บรรจุถุงพลาสติกใสแล้วมัดปากให้สนิท ห้ามโดนน้ำเด็ดขาด เพราะจะเกิดเชื้อรา ควรเก็บไว้ในอุณหภูมิปกติ

16. การจำหน่าย

เหง้ากระชายดำสด ราคา กิโลกรัมละ 50-70 บาท

เหง้ากระชายดำแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 250-800 บาท

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข